

Regényes utazás az útleírásba

Vida Ognjenović: *Putovanje u putopis*. Gradska biblioteka, Zrenjanin, 2004

Kovács Hanna fordítása

Vida Ognjenović *Utazás az útleírásba* című művében egy helyen felveti a kérdést: „Mit keresek én itt?” Jóllehet az olvasónak címezve, mégis elsősorban önmagának teszi fel e kérdést a szerző. De amint valóban kimondatik, egy egzisztenciális szituáció árnyéka vetül rá, egy életkereté, melyben éppen az íráson és a szüntelen újrakérdezésen keresztül lehet eljutni a válaszhoz.

Danilo Kiš szerint mindenki hordoz magában egy könyvet, s ezt tapasztalataikkal és könyveikkel más írók is megerősítették. *Utazás az útleírásba* című könyvével Vida Ognjenović saját tapasztalatainak adózik. Azzal, hogy úgy döntött, diplomáciai szolgálatot vállal Norvégiában, nemcsak addigi közéleti tevékenységének stílusát változtatta meg, hanem egy számkra szokatlan irodalmi hagyomány központjába utazva, annak hátterében felismerte egy életnek és egy irodalomnak a drámáját is, amelyet irodalomtörténetünk igen egyoldalúan világít meg.

Tudatában annak, hogy minden döntésnek megvan a maga ára, még-hozzá sokkal korábban, mint ahogy azt a döntést hozó személy felismerné, Vida Ognjenović Norvégiába való utazásakor az irodalmi tudás egy olyan talajára lép, amely a szerb kultúrában elkerülhetetlenül Isidora Sekulić *Norvégiai levelek* című művéhez fűződik. Így a norvégiai út ahhoz a könyvhöz vezet, amely egy századdal korábban írta le Norvégiát. Tehát az élet és az irodalom találkozásából született könyv valóban hiteles tanúbizonyság és hiteles elbeszélés is egyben. De az olvasó könnyen érzékelheti, hogy az *Utazás az útleírásba* című műben mennyivel jobban látható az, hogy mely változások érték az útleírás műfaját, mint az, hogy mely változások érték ez idő alatt Norvégiát, mint országot.

Ha Norvégiában mást nem tett volna, csak az *Utazás az útleírásba* című művét írta volna meg Vida Ognjenović, akkor is nyugodt lelkiismerettel válaszolhatna a kérdésre, melyet ebben a könyvben vetett fel: „Mit keresek én itt?” Ez a könyv egy kaland, és ennek a kalandnak az elbeszélése is egyben. Az irodalomról szól, annak egyes formáiról, elsősorban az útleírásról és a regényről, de az irodalom írójának legszemélyesebb és legközvetlenebb tapasztalatairól is. Tanúskodik a mindennapokról, egy ország megismeréséről, életének szemmel látható megnyilvánulásairól, de a rejtett, homályos dolgairól is, melyek csak a tapasztalt megfigyelő szeme előtt fedik fel magukat. Ugyanakkor az *Utazás az útleírásba* aktivizálja a szerb irodalmi és kulturális hagyomány, a norvég-szerb kapcsolatok néhány igen jelentős és összetett vezérgondolatát is.

Ezért e művet a legjobb úgy megélni, mint a különféleségek kifejeződését és mint a különbözőségek tapasztalatának nyílt örömét. Ebben a könyvben nemcsak a témák váltakoznak, a sokféleség a beszédmódban, a hangnemben, az olvasóhoz szólás formáiban, a valóság megjelenítésének módjában is megmutatkozik. Ezeket követve az olvasó az éles elméjű eszések és az érdekes utazások, a színházról és a kulisszák mögötti térésekről szóló beszéd, Isidora Sekulić és a Norvégiával való új találkozás közötti térben mozog.

Vida Ognjenović könyvének első szövege az új munkával és az új kultúrával való találkozás bizonyítéka. A továbbiak viszont már a hagyományos és a korszerű útleírást tanulmányozzák, a részletes úti tudósítást és azt útleírást is, amelyben a fikció válik hangadóvá, a leírt tér pedig csupán a történet egyik szereplője. A modern irodalomban az útleírás a lerombolt szuverenitás műfaja. A hagyományos műfaj abból a szükségletből született, hogy egy bizonyos nyelvközösség olvasóját tudósítsa a közelebbi és távolabbi kultúrákról, és a modernitás korában saját tájékoztató jellegének áldozatává vált. A kép, amelyet egykor csak az útleírás volt képes közvetíteni, tömegesen elérhetővé vált az új médiumoknak köszönhetően, maga a műfaj pedig atavisztikussá lett a televízió és a digitális kamera korában. Az új média megszüntette azt az egzotikumot, amely valamilyen módon mindig ott állt az útleírások hátterében. Az ismertség és az elérhetőség illúziója, amelyet az új vizuális média teremt, eltörölte a régi útleírás által kialakított tájékozottsági képzeteket. Vida Ognjenović egy egész fejezetet szentel ezeknek az irodalmi és társadalmi változásoknak.

E változások felismerése alapozza meg könyve jellegét. Ebből kifolyólag az út leírása helyett az útleírásba való utazást írja meg. Izgalmas beszámoló ez Isidora Sekulić *Norvégiai levelek* című művébe való utazásáról, arról, hogy a könyv hány aspektusból fedezhető fel, hogy milyennek látszik saját harmadik olvasatában, a hiteles és személyes élmény, a megta-

lált analitikus látószög kombinációjának perspektívájából. Isidora leveleinek három olvasata nem csupán három olvasói tapasztalás, hanem egy intellektuális életrajz szemléltetési modellje is.

Azzal, hogy az *Utazás az útleírásba* befejező részében néhány levelet ír Isidora Sekulićhoz az általa bejárt térségről, mely már nem a régi többé, Vida Ognjenović bizonyos módon megújítja elődje útirajzának alaphelyzetét. Ezek az útleírások, akárcsak a levelek, egyértelmű közlések. De az Isidora Sekulićhoz való odafordulás arra utal, amit különben is nehezen tévesztettünk volna szem elől. Arra tehát, hogy az *Utazás az útleírásba* nem egy útibeszámoló, hanem egy izgalmas regény, melyben az útirajz formája csupán mimikri, amellyel szinte minden irodalmi műfaj a szövegbe vonható.